

Luk

Chapter 6

Swahili Interlinear

Reference: Swahili Biblica Neno

- 1 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ σπορίμων; καὶ
Ikawa na katika sabato kupita yeye kati-ya mashamba na
[G1096](#) [G1161](#) [G1722](#) [G4521](#) [G1279](#) [G0846](#) [G1223](#) [G4702](#) [G2532](#)
ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦσθιον τοὺς στάχους, ψώχοντες ταῖς
walivunja hao wanafunzi wake na walikula hizo masuke wakisugua kwa-hizo
[G5089](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G2532](#) [G2068](#) [G3588](#) [G4719](#) [G5597](#) [G3588](#)
χερσίν.
mikono
[G5495](#)

| Ikawa siku moja ya Sabato Yesu alikuwa akipita katika mashamba ya nafaka, nao wanafunzi wake wakaanza kuvunja masuke ya nafaka, wakayafikicha kwa mikono yao na kula punje zake.

- 2 τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπαν, Τί ποιεῖτε ὁ οὐκ
baadhi na wa-hao Mafarisayo walisema Kwa-nini mnafanya lile si
[G5100](#) [G1161](#) [G3588](#) [G5330](#) [G3004](#) [G5101](#) [G4160](#) [G3739](#) [G3756](#)
ἔξεστιν τοῖς σάββασιν?
linaloruhusiwa katika-hizo sabato
[G1832](#) [G3588](#) [G4521](#)

| Baadhi ya Mafarisayo wakawauliza, “Mbona mnafanya mambo yasiyo halali kufanywa siku ya Sabato?”

- 3 καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε,
na akijibu kwa wao alisema huyo Iēsoûs Wala-hili hili mlisoma
[G2532](#) [G0611](#) [G4314](#) [G0846](#) [G3004](#) [G3588](#) [G2424](#) [G3761](#) [G3778](#) [G0314](#)
ὁ ἐποίησεν Δαυὶδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετ’
lile alifanya Dauíd wakati alipoona-njaa yeye-mwenyewe na hao pamoja-na
[G3739](#) [G4160](#) [G1138](#) [G3753](#) [G3983](#) [G0846](#) [G2532](#) [G3588](#) [G3326](#)
αὐτοῦ ὄντες;
yeye waliokuwa
[G0846](#) [G1510](#)

| Yesu akawajibu, “Je, ninyi hamjasoma kamwe alivyofanya Daudi wakati yeye na wenzake walikuwa na njaa?”

- 4 ὥς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς
jinsi aliingia katika hiyo nyumba ya-huyo Mungu na hizo mikate ya-hilo
[G5613](#) [G1525](#) [G1519](#) [G3588](#) [G3624](#) [G3588](#) [G2316](#) [G2532](#) [G3588](#) [G0740](#) [G3588](#)
προθέσεως λαβὼν, ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ’ αὐτοῦ, οὓς
kuwekwa-mbele akichukua alikula na aliwapa kwa-hao pamoja-na yeye ambao
[G4286](#) [G2983](#) [G5315](#) [G2532](#) [G1325](#) [G3588](#) [G3326](#) [G0846](#) [G3739](#)
οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς?
si inaruhusiwa kula isipokuwa tu peke-yao hao makuhani
[G3756](#) [G1832](#) [G5315](#) [G1487](#) [G3361](#) [G3441](#) [G3588](#) [G2409](#)

| Aliingia ndani ya nyumba ya Mungu, akaichukua na kuila ile mikate iliyowekwa wakfu, ambayo ni halali kuliwa na makuhani peke yao. Naye pia akawapa wenzake.”

5 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Κύριός ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ Υἱὸς τοῦ
na aliwaambia wao Bwana ni wa-hiyo sabato huyo Mwana wa-huyo
[G2532](#) [G3004](#) [G0846](#) [G2962](#) [G1510](#) [G3588](#) [G4521](#) [G3588](#) [G5207](#) [G3588](#)

ἀνθρώπου.
mwanadamu
[G0444](#)

| Yesu akawaambia, "Mwana wa Adamu ndiye Bwana wa Sabato."

6 Ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν
Ikawa na katika nyingine sabato kuingia yeye katika hiyo sinagogi
[G1096](#) [G1161](#) [G1722](#) [G2087](#) [G4521](#) [G1525](#) [G0846](#) [G1519](#) [G3588](#) [G4864](#)

καὶ διδάσκειν; καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐκεῖ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ
na kufundisha na alikuwa mtu huko na hiyo mkono wake huo
[G2532](#) [G1321](#) [G2532](#) [G1510](#) [G0444](#) [G1563](#) [G2532](#) [G3588](#) [G5495](#) [G0846](#) [G3588](#)

δεξιὰ ἦν ξηρά.
wa-kulia ulikuwa umekauka
[G1188](#) [G1510](#) [G3584](#)

| Ikawa siku nyingine ya Sabato, Yesu aliingia ndani ya sinagogi na akawa anafundisha. Huko palikuwa na mtu ambaye mkono wake wa kuume ulikuwa umepooza.

7 παρετηροῦντο δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν
walimchunguza na yeye hao waandishi na hao Mafarisayo kama katika
[G3906](#) [G1161](#) [G0846](#) [G3588](#) [G1122](#) [G2532](#) [G3588](#) [G5330](#) [G1487](#) [G1722](#)

τῷ σαββάτῳ θεραπεύει, ἵνα εὕρωσιν κατηγορεῖν αὐτοῦ.
hiyo sabato anaponya ili wapate kumshitaki yeye
[G3588](#) [G4521](#) [G2323](#) [G2443](#) [G2147](#) [G2723](#) [G0846](#)

| Mafarisayo na walimu wa sheria walikuwa wakitafuta sababu ya kumshtaki Yesu. Kwa hivyo wakawa wanamwambia sana ili waone kama ataponya katika siku ya Sabato.

8 αὐτὸς δὲ ἦδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, εἶπεν δὲ τῷ
yeye-mwenyewe lakini alijua hizo mawazo yao alisema na kwa-huyo
[G0846](#) [G1161](#) [G1492](#) [G3588](#) [G1261](#) [G0846](#) [G3004](#) [G1161](#) [G3588](#)

ἀνδρὶ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἔγειρε, καὶ στήθι εἰς τὸ
mtu huyo uliokauka mwenye huo mkono Simama na simama katika hilo
[G0435](#) [G3588](#) [G3584](#) [G2192](#) [G3588](#) [G5495](#) [G1453](#) [G2532](#) [G2476](#) [G1519](#) [G3588](#)

μέσον. καὶ ἀναστὰς, ἔστη.
katikati na akisimama alisimama
[G3319](#) [G2532](#) [G0450](#) [G2476](#)

| Lakini Yesu alijua mawazo yao, hivyo akamwambia yule mwenye mkono uliopooza, "Inuka usimame mbele ya watu wote." Hivyo yule mtu akainuka, akasimama mbele yao wote.

9 εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτῶ ὑμᾶς, εἰ ἔξεστιν
alisema na huyo Iēsoûs kwa wao Ninawauliza ninyi kama inaruhusiwa
[G3004](#) [G1161](#) [G3588](#) [G2424](#) [G4314](#) [G0846](#) [G1905](#) [G4771](#) [G1487](#) [G1832](#)

τῷ σαββάτῳ ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι? ψυχὴν σῶσαι ἢ
katika-hiyo sabato kutenda-wema au kutenda-uovu nafsi kuokoa au
[G3588](#) [G4521](#) [G0015](#) [G2228](#) [G2554](#) [G5590](#) [G4982](#) [G2228](#)

ἀπολέσαι?
kuangamiza
[G0622](#)

Ndipo Yesu akawaambia wale walimu wa sheria na Mafarisayo, "Nawauliza ninyi, ni lipi lililo halali siku ya Sabato? Ni kutenda mema au kutenda mabaya? Ni kuokoa maisha au kuyaangamiza?"

- 10 καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησεν, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.
na akiwatazama-kote wote wao alimwambia yeye Nyoosha huono mkono
[G2532](#) [G4017](#) [G3956](#) [G0846](#) [G3004](#) [G0846](#) [G1614](#) [G3588](#) [G5495](#)
wako huyo na alifanya na ulirudishwa huono mkono wake
[G4771](#) [G3588](#) [G1161](#) [G4160](#) [G2532](#) [G0600](#) [G3588](#) [G5495](#) [G0846](#)

Akawatazama watu wote waliokuwepo, kisha akamwambia yule aliyepooza mkono, "Nyoosha mkono wako!" Akaunyoosha na mkono wake ukaponywa kabisa.

- 11 αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους
wao-wenyewe lakini walijazwa urumbavu na walishauriana kwa wao-kwa-wao
[G0846](#) [G1161](#) [G4130](#) [G0454](#) [G2532](#) [G1255](#) [G4314](#) [G0240](#)
nini wanguweza kumfanyia huyo Iesous
[G5101](#) [G0302](#) [G4160](#) [G3588](#) [G2424](#)

Wale wakuu wakakasirika sana, wakashauriana wao kwa wao ni nini watachomtendea Yesu.

- 12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξελεῖν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος
Ikawa na katika hizo siku hizo kutoka yeye kwenda hilo mlima
[G1096](#) [G1161](#) [G1722](#) [G3588](#) [G2250](#) [G3778](#) [G1831](#) [G0846](#) [G1519](#) [G3588](#) [G3735](#)
kuomba, na alikuwa akikesha-usiku-kucha katika hiyo sala kwa-huyo
[G4336](#) [G2532](#) [G1510](#) [G1273](#) [G1722](#) [G3588](#) [G4335](#) [G3588](#)
Θεοῦ.
Mungu
[G2316](#)

Ikawa katika siku hizo Yesu alikwenda mlimani kuomba, akakesha usiku kucha akimwomba Mungu.

- 13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ
na wakati ikawa mchana aliwaita hao wanafunzi wake na
[G2532](#) [G3753](#) [G1096](#) [G2250](#) [G4377](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#) [G2532](#)
akichagua kutoka-kwa wao kumi-na-wawili ambao pia mitume aliwaita
[G1586](#) [G0575](#) [G0846](#) [G1427](#) [G3739](#) [G2532](#) [G0652](#) [G3687](#)

Kulipopambazuka, akawaita wanafunzi wake, naye akachagua kumi na wawili, ambao pia aliwaita mitume:

- 14 Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ;
Símōn ambaye pia alimwita Pétros na Andréas huyo ndugu wake
[G4613](#) [G3739](#) [G2532](#) [G3687](#) [G4074](#) [G2532](#) [G0406](#) [G3588](#) [G0080](#) [G0846](#)
na Iakōbos na Iōánnēs na Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον;
[G2532](#) [G2385](#) [G2532](#) [G2491](#) [G2532](#) [G5376](#) [G2532](#) [G0918](#)

Simoni aliyemwita Petro, Andrea nduguye, Yakobo, Yohana, Filipo, Bartholomayo,

15 καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν· καὶ Ἰάκωβον Ἀλφαίου· καὶ Σίμωνα τὸν
na Maththaïos na Thōmās na Iakōbos wa-Alphaïos na Símōn huyo
[G2532](#) [G3156](#) [G2532](#) [G2381](#) [G2532](#) [G2385](#) [G0256](#) [G2532](#) [G4613](#) [G3588](#)

καλούμενον Ζηλωτὴν;
aitwaye Zēlōtēs
[G2564](#) [G2207](#)

Mathayo, Tomaso, Yakobo mwana wa Alfayo, Simoni aliyeitwa Zelote,

16 καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου· καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς ἐγένετο προδότης.
na Ioudas wa-Iakōbos na Ioudas Iskariōth ambaye akawa msaliti
[G2532](#) [G2455](#) [G2385](#) [G2532](#) [G2455](#) [G2469](#) [G3739](#) [G1096](#) [G4273](#)

Yuda mwana wa Yakobo, na Yuda Iskariote ambaye alikuwa msaliti.

17 καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος
na akishuka pamoja-na wao alisimama juu-ya mahali tambarare na umati
[G2532](#) [G2597](#) [G3326](#) [G0846](#) [G2476](#) [G1909](#) [G5117](#) [G3977](#) [G2532](#) [G3793](#)

πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης
mkubwa wa-wanafunzi wake na wingi mkubwa wa-hao watu kutoka yote
[G4183](#) [G3101](#) [G0846](#) [G2532](#) [G4128](#) [G4183](#) [G3588](#) [G2992](#) [G0575](#) [G3956](#)

τῆς Ἰουδαίας, καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου, καὶ Σιδῶνος,
hiyo Ioudaia na Ierousalém na hiyo pwani-ya Týros na Sidón
[G3588](#) [G2449](#) [G2532](#) [G2419](#) [G2532](#) [G3588](#) [G3882](#) [G5184](#) [G2532](#) [G4605](#)

Akashuka pamoja nao, akasimama mahali penye uwanja tambarare. Hapo palikuwa na idadi kubwa ya wanafunzi wake na umati mkubwa wa watu kutoka sehemu zote za Uyahudi, kutoka Yerusalemu, na kutoka pwani ya Tiro na Sidoni.

18 οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν.
ambao walikuja kusikia yeye na kuponywa kutoka hizo magonjwa yao
[G3739](#) [G2064](#) [G0191](#) [G0846](#) [G2532](#) [G2390](#) [G0575](#) [G3588](#) [G3554](#) [G0846](#)

καὶ οἱ ἐνοχλοῦμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο.
na hao waliosumbuliwa na roho wachafu waliponywa
[G2532](#) [G3588](#) [G1776](#) [G0575](#) [G4151](#) [G0169](#) [G2323](#)

Walikuwa wamekuja kumsikiliza na kuponywa magonjwa yao. Wale waliokuwa wakiteswa na pepo wachafu akawaponya.

19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἄπτεσθαι αὐτοῦ; ὅτι δύναμις παρ'
na wote huo umati walitafuta kumgusa yeye kwa-sababu nguvu kutoka-kwa
[G2532](#) [G3956](#) [G3588](#) [G3793](#) [G2212](#) [G0680](#) [G0846](#) [G3754](#) [G1411](#) [G3844](#)

αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας.
yeye ilitoka na iliponya wote
[G0846](#) [G1831](#) [G2532](#) [G2390](#) [G3956](#)

Watu wote walikuwa wanajitahidi kumgusa kwa sababu nguvu zilikuwa zikimtoka na kuwaponya wote.

- 20 Καὶ αὐτὸς, ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
 Na yeye-mwenyewe akiinua hizo macho yake kwa hao wanafunzi wake
[G2532](#) [G0846](#) [G1869](#) [G3588](#) [G3788](#) [G0846](#) [G1519](#) [G3588](#) [G3101](#) [G0846](#)
- ἔλεγεν, Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
 alisema Heri hao maskini kwa-sababu yenu ni hiyo ufalme wa-huyo
[G3004](#) [G3107](#) [G3588](#) [G4434](#) [G3754](#) [G5212](#) [G1510](#) [G3588](#) [G0932](#) [G3588](#)
- Θεοῦ.
 Mungu
[G2316](#)

Akawatazama wanafunzi wake, akasema: “Mmebarikiwa ninyi mlio maskini, kwa sababu Ufalme wa Mungu ni wenu.

- 21 μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ
 heri hao wenye-njaa sasa kwa-sababu mtashiba heri hao
[G3107](#) [G3588](#) [G3983](#) [G3568](#) [G3754](#) [G5526](#) [G3107](#) [G3588](#)
- κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.
 wanaolia sasa kwa-sababu mtacheke
[G2799](#) [G3568](#) [G3754](#) [G1070](#)

Mmebarikiwa ninyi mlio na njaa sasa, kwa sababu mtashibishwa. Mmebarikiwa ninyi mnaolia sasa, kwa sababu mtacheke.

- 22 μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν
 heri ninyi wakati watawachukia ninyi hao watu na wakati
[G3107](#) [G1510](#) [G3752](#) [G3404](#) [G4771](#) [G3588](#) [G0444](#) [G2532](#) [G3752](#)
- ἀφορίσωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν, καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς
 watawatenga ninyi na watawashutumu na watalitupa hilo jina lenu kama
[G0873](#) [G4771](#) [G2532](#) [G3679](#) [G2532](#) [G1544](#) [G3588](#) [G3686](#) [G4771](#) [G5613](#)
- πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου;
 baya kwa-sababu-ya huyo Mwana wa-huyo mwanadamu
[G4190](#) [G1752](#) [G3588](#) [G5207](#) [G3588](#) [G0444](#)

Mmebarikiwa ninyi, watu watakapowachukia, watakapowatenga na kuwatukana na kulikataa jina lenu kama neno ovu, kwa ajili ya Mwana wa Adamu.

- 23 χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ σκιρτήσατε; ἰδοὺ γὰρ, ὁ
 furahini katika ile hiyo siku na rukeni-kwa-furaha tazama kwa-maana huο
[G5463](#) [G1722](#) [G1565](#) [G3588](#) [G2250](#) [G2532](#) [G4640](#) [G3708](#) [G1063](#) [G3588](#)
- μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ. κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ
 ujira wenu mkubwa katika hilo mbingu kwa-jinsi hayo yaleyale kwa-maana
[G3408](#) [G4771](#) [G4183](#) [G1722](#) [G3588](#) [G3772](#) [G2596](#) [G3588](#) [G0846](#) [G1063](#)
- ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
 walifanya kwa-hao manabii hao baba zao
[G4160](#) [G3588](#) [G4396](#) [G3588](#) [G3962](#) [G0846](#)

“Furahini na kurukaruka kwa shangwe, kwa sababu thawabu yenu ni kubwa mbinguni, kwa kuwa hivyo ndivyo baba zao walivyowatenda manabii.

- 24 Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν.
 Lakini ole wenu hao matajiri kwa-sababu mmepokea hiyo faraja yenu
[G4133](#) [G3759](#) [G4771](#) [G3588](#) [G4145](#) [G3754](#) [G0568](#) [G3588](#) [G3874](#) [G4771](#)

“Lakini ole wenu ninyi mlio matajiri, kwa sababu mmekwisha kupokea faraja yenu.

- 25 οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι νῦν, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ οἱ
ole wenu hao mlioshiha sasa kwa-sababu mtaona-njaa ole hao
[G3759](#) [G4771](#) [G3588](#) [G1705](#) [G3568](#) [G3754](#) [G3983](#) [G3759](#) [G3588](#)
- γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.
wanaocheka sasa kwa-sababu mtaomboleza na mtalia
[G1070](#) [G3568](#) [G3754](#) [G3996](#) [G2532](#) [G2799](#)

Ole wenu ninyi mlioshiha sasa, maana mtaona njaa. Ole wenu ninyi mnaocheka sasa, maana mtaomboleza na kulia.

- 26 οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν πάντες οἱ ἄνθρωποι, κατὰ τὰ
ole wakati vizuri ninyi watawanenea wote hao watu kwa-jinsi hayo
[G3759](#) [G3752](#) [G2573](#) [G4771](#) [G3004](#) [G3956](#) [G3588](#) [G0444](#) [G2596](#) [G3588](#)
- αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
yaleyale kwa-maana walifanya kwa-hao manabii-wa-uongo hao baba zao
[G0846](#) [G1063](#) [G4160](#) [G3588](#) [G5578](#) [G3588](#) [G3962](#) [G0846](#)

Ole wenu watu watakapowasifu, kwani ndivyo baba zao walivyowasifu manabii wa uongo.

- 27 Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν: Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς
Lakini kwenu ninasema hao mnaosikia Wapendeni hao adui zenu vizuri
[G0235](#) [G4771](#) [G3004](#) [G3588](#) [G0191](#) [G0025](#) [G3588](#) [G2190](#) [G4771](#) [G2573](#)
- ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς,
fanyeni kwa-hao wanaowachukia ninyi
[G4160](#) [G3588](#) [G3404](#) [G4771](#)

“Lakini nawaambia ninyi mnaonisikia: Wapendeni adui zenu. Watendeeni mema wanaowachukia.

- 28 εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε περὶ τῶν ἐπηρεαζόντων
wabarikini hao wanaowaariza ninyi ombeni kwa-ajili-ya hao wanaowatesa
[G2127](#) [G3588](#) [G2672](#) [G4771](#) [G4336](#) [G4012](#) [G3588](#) [G1908](#)
- ὑμᾶς,
ninyi
[G4771](#)

Wabarikini wale wanaowalaani, waombeen wale wanaowatendea mabaya.

- 29 τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην;
kwa-huyo anayekupiga wewe juu-ya hiyo shavu mpe pia hiyo nyingine
[G3588](#) [G5180](#) [G4771](#) [G1909](#) [G3588](#) [G4600](#) [G3930](#) [G2532](#) [G3588](#) [G0243](#)
- καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα
na kutoka-kwa huyo anayechukua yako hilo joho pia hilo kanzu
[G2532](#) [G0575](#) [G3588](#) [G0142](#) [G4771](#) [G3588](#) [G2440](#) [G2532](#) [G3588](#) [G5509](#)
- μὴ κωλύσης.
usimnyang'anye usimzuie
[G3361](#) [G2967](#)

Kama mtu akikupiga shavu moja, mgeuzie na la pili pia. Mtu akikunyang'anya koti lako, usimzuie kuchukua joho pia.

- 30 παντὶ αἰτοῦντί σε, δίδου; καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ
kwa-kila-mtu anayekuomba wewe mpe na kutoka-kwa huyo anayechukua hayo
[G3956](#) [G0154](#) [G4771](#) [G1325](#) [G2532](#) [G0575](#) [G3588](#) [G0142](#) [G3588](#)
- σὰ, μὴ ἀπαίτει;
yako usidai tena
[G4674](#) [G3361](#) [G0523](#)

Mpe kila akuombaye, na kama mtu akichukua mali yako usitake akurudishie.

- 31 καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ποιεῖτε αὐτοῖς
na kama mnataka kwamba wafanye kwenu hao watu fanyeni kwao
[G2532](#) [G2531](#) [G2309](#) [G2443](#) [G4160](#) [G4771](#) [G3588](#) [G0444](#) [G4160](#) [G0846](#)

ὁμοίως.
vivyo-hivyo
[G3668](#)

Watendeeni wengine kama ambavyo mnetaka wawatendee ninyi.

- 32 καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις
na kama mnawapenda hao wanaowapenda ninyi ni-jambo-gani kwenu neema
[G2532](#) [G1487](#) [G0025](#) [G3588](#) [G0025](#) [G4771](#) [G4169](#) [G4771](#) [G5485](#)
- ἐστίν? καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς, ἀγαπῶσιν.
ni pia kwa-maana hao wenye-dhambi hao wanaowapenda wao wanawapenda
[G1510](#) [G2532](#) [G1063](#) [G3588](#) [G0268](#) [G3588](#) [G0025](#) [G0846](#) [G0025](#)

“Kama mkiwapenda tu wale wanaowapenda, mwapata sifa gani? Hata ‘wenye dhambi’ huwapenda wale wawapendao.

- 33 καὶ γὰρ, ἐὰν ἀγαθοποιῇτε τοὺς ἀγαθοποιῶντας ὑμᾶς,
pia kwa-maana kama mnawatendea-wema hao wanaowatendea-wema ninyi
[G2532](#) [G1063](#) [G1437](#) [G0015](#) [G3588](#) [G0015](#) [G4771](#)
- ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν? καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν.
ni-jambo-gani kwenu neema ni pia hao wenye-dhambi hilo lilelile wanafanya
[G4169](#) [G4771](#) [G5485](#) [G1510](#) [G2532](#) [G3588](#) [G0268](#) [G3588](#) [G0846](#) [G4160](#)

Tena mkiwatendea mema wale tu wanaowatendea ninyi mema, mwapata sifa gani? Hata ‘wenye dhambi’ hufanya vivyo hivyo.

- 34 καὶ ἐὰν δανίσητε παρ’ ὧν ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία
na kama mnawakopesha kutoka-kwa ambao mnatumaini kupokea ni-jambo-gani
[G2532](#) [G1437](#) [G1155](#) [G3844](#) [G3739](#) [G1679](#) [G2983](#) [G4169](#)
- ὑμῖν χάρις ἐστίν? καὶ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανίζουσιν, ἵνα
kwenu neema ni pia wenye-dhambi wenye-dhambi wanawakopesha ili
[G4771](#) [G5485](#) [G1510](#) [G2532](#) [G0268](#) [G0268](#) [G1155](#) [G2443](#)
- ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα.
warokee hayo sawa
[G0618](#) [G3588](#) [G2470](#)

Tena mnapowakopesha wale tu mnaotegemea wawalipe, mwapata sifa gani? Hata ‘wenye dhambi’ huwakopesha ‘wenye dhambi’ wenzao wakitariajia kulipwa mali yao yote.

35 πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανίζετε, μηδὲν
 lakini wapendeni hao adui zenu na tendeni-wema na kopesheni bila
[G4133](#) [G0025](#) [G3588](#) [G2190](#) [G4771](#) [G2532](#) [G0015](#) [G2532](#) [G1155](#) [G3367](#)

ἀπελπίζοντες; καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ
 kukata-tamaa na utakuwa huo ujira wenu mkubwa na mtakuwa wana
[G0560](#) [G2532](#) [G1510](#) [G3588](#) [G3408](#) [G4771](#) [G4183](#) [G2532](#) [G1510](#) [G5207](#)

Ἵψίστου; ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ
 wa-Aliye-Juu kwa-sababu yeye mwema ni kwa hao wasio-na-shukrani na
[G5310](#) [G3754](#) [G0846](#) [G5543](#) [G1510](#) [G1909](#) [G3588](#) [G0884](#) [G2532](#)

πονηροὺς.
 waonu
[G4190](#)

Lakini wapendeni adui zenu, watendeeni mema, wakopesheni bila kutegemea kurudishiwa mlichokopesha. Ndipo thawabu yenu itakapokuwa kubwa, nanyi mtakuwa wana wa Aliye Juu Sana, kwa sababu yeye ni mwema kwa watu wasio na shukrani na kwa wale waonu.

36 Γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς [καὶ] ὁ Πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν.
 Kuweni wenye-huruma kama pia huyo Baba yenu mwenye-huruma alivyo
[G1096](#) [G3629](#) [G2531](#) [G2532](#) [G3588](#) [G3962](#) [G4771](#) [G3629](#) [G1510](#)

Kuweni na huruma, kama Baba yenu alivyo na huruma.

37 καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε; καὶ μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε.
 na msihukumu msihukumu na kamwe si mtahukumiwa na msilaumu
[G2532](#) [G3361](#) [G2919](#) [G2532](#) [G3756](#) [G3361](#) [G2919](#) [G2532](#) [G3361](#)
 msilaumu na kamwe si mtalaumiwa sameheni na mtasamehewa
[G2613](#) [G2532](#) [G3756](#) [G3361](#) [G2613](#) [G0630](#) [G2532](#) [G0630](#)

“Msihukumu, nanyi hamtahukumiwa. Msilaumu, nanyi hamtalaumiwa. Sameheni, nanyi mtasamehewa.

38 δίδετε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέτρον καλὸν, πεπιεσμένον, σεσαλευμένον,
 toeni na mtapewa ninyi kipimo kizuri kilichoshindiliwa kilichotikiswa
[G1325](#) [G2532](#) [G1325](#) [G4771](#) [G3358](#) [G2570](#) [G4085](#) [G4531](#)
 ὑπερεκχυννόμενον, δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν, ὥς γὰρ μέτρῳ
 kinachofurika watatoa katika hiyo raja yenu kwa-hicho kwa-maana kipimo
[G5240](#) [G1325](#) [G1519](#) [G3588](#) [G2859](#) [G4771](#) [G3739](#) [G1063](#) [G3358](#)
 μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.
 mnapimia mtapimwa ninyi
[G3354](#) [G0488](#) [G4771](#)

Wapeni watu vitu, nanyi mtapewa. Kipimo cha kujaa na kushindiliwa na kusukwasukwa hata kumwagika, ndicho watu watakachowapa vifuani mwenu. Kwa kuwa kipimo kile mpimacho, ndicho mtakachopimiwa.”

39 Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι δύναται τυφλὸς, τυφλὸν
 Alisema na pia mfano kwao Je aweza kipofu kipofu
[G3004](#) [G1161](#) [G2532](#) [G3850](#) [G0846](#) [G3385](#) [G1410](#) [G5185](#) [G5185](#)
 ὁδηγεῖν? οὐχὶ ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται?
 kumwongoza si wote-wawili katika shimo wataanguka
[G3594](#) [G3780](#) [G0297](#) [G1519](#) [G0999](#) [G1706](#)

Pia akawapa mfano akasema, “Je, kipofu aweza kumwongoza kipofu? Je, wote wawili hawatatumbukia shimoni?

- 40 οὐκ ἔστιν μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον; κατηρτισμένος δὲ πᾶς
 si ni mwanafunzi kuliko huyo mwalimu aliyekamilishwa lakini kila-mtu
[G3756](#) [G1510](#) [G3101](#) [G5228](#) [G3588](#) [G1320](#) [G2675](#) [G1161](#) [G3956](#)
- ἔσται, ὥς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.
 atakuwa kama huyo mwalimu wake
[G1510](#) [G5613](#) [G3588](#) [G1320](#) [G0846](#)

| Mwanafunzi hawezi kumzidi mwalimu wake, ila yule aliyehitimu aweza kuwa kama mwalimu wake.

- 41 Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
 Kwa-nini na unaona hilo kibanzi hilo katika hilo jicho la-huyo ndugu
[G5101](#) [G1161](#) [G0991](#) [G3588](#) [G2595](#) [G3588](#) [G1722](#) [G3588](#) [G3788](#) [G3588](#) [G0080](#)
- σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ, ὀφθαλμῷ οὐ
 yako hilo lakini boriti hilo katika hilo lako-mwenyewe jicho huoni
[G4771](#) [G3588](#) [G1161](#) [G1385](#) [G3588](#) [G1722](#) [G3588](#) [G2398](#) [G3788](#) [G3756](#)
- κατανοεῖς?
 hutambui
[G2657](#)

| “Mbona unatazama kibanzi kilicho ndani ya jicho la ndugu yako, wala huoni boriti iliyo ndani ya jicho lako mwenyewe?”

- 42 πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ
 jinsi-gani unaweza kusema kwa-huyo ndugu yako Ndugu niache nitoe hilo
[G4459](#) [G1410](#) [G3004](#) [G3588](#) [G0080](#) [G4771](#) [G0080](#) [G0863](#) [G1544](#) [G3588](#)
- κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ
 kibanzi hilo katika hilo jicho lako wewe-mwenyewe hilo katika hilo
[G2595](#) [G3588](#) [G1722](#) [G3588](#) [G3788](#) [G4771](#) [G0846](#) [G3588](#) [G1722](#) [G3588](#)
- ὀφθαλμῷ σοῦ δοκὸν οὐ βλέπων? ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν
 jicho lako boriti huoni huoni mnaḡfiki toa kwanza hilo boriti
[G3788](#) [G4771](#) [G1385](#) [G3756](#) [G0991](#) [G5273](#) [G1544](#) [G4412](#) [G3588](#) [G1385](#)
- ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ, καὶ τότε διαβλέψεις τὸ κάρφος τὸ ἐν
 kutoka hilo jicho lako na ndipo utaona-wazi hilo kibanzi hilo katika
[G1537](#) [G3588](#) [G3788](#) [G4771](#) [G2532](#) [G5119](#) [G1227](#) [G3588](#) [G2595](#) [G3588](#) [G1722](#)
- τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκβαλεῖν.
 hilo jicho la-huyo ndugu yako kutoa
[G3588](#) [G3788](#) [G3588](#) [G0080](#) [G4771](#) [G1544](#)

| Utawezaje kumwambia ndugu yako, ‘Ndugu yangu, acha nitoe kibanzi kilicho ndani ya jicho lako,’ wakati wewe mwenyewe huoni boriti iliyo ndani ya jicho lako? Ewe mnaḡfiki, ondoa boriti ndani ya jicho lako kwanza, ndipo utaweza kuona dhahiri jinsi ya kuondoa kibanzi kilicho ndani ya jicho la ndugu yako.

- 43 Οὐ γάρ ἔστιν δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν; οὐδὲ πάλιν
 Si kwa-maana ni mti mzuri uzaao tunda baya wala tena
[G3756](#) [G1063](#) [G1510](#) [G1186](#) [G2570](#) [G4160](#) [G2590](#) [G4550](#) [G3761](#) [G3825](#)
- δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν;
 mti mbaya uzaao tunda zuri
[G1186](#) [G4550](#) [G4160](#) [G2590](#) [G2570](#)

| “Hakuna mti mzuri uzaao matunda mabaya, wala hakuna mti mbaya uzaao matunda mazuri.

- 44 ἕκαστον γὰρ δένδρον, ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ, γινώσκεται. οὐ
 kila kwa-maana mti kwa hilo lake-mwenyewe tunda unajulikana si
[G1538](#) [G1063](#) [G1186](#) [G1537](#) [G3588](#) [G2398](#) [G2590](#) [G1097](#) [G3756](#)
- γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν
 kwa-maana kutoka miiba wanachuma tini wala kutoka michongoma zabibu
[G1063](#) [G1537](#) [G0173](#) [G4816](#) [G4810](#) [G3761](#) [G1537](#) [G0942](#) [G4718](#)
- τρυγῶσιν.
 wanavuna
[G5166](#)

| Kila mti hujulikana kwa matunda yake. Kwa maana watu hawachumi tini kwenye miiba, wala zabibu kwenye michongoma.

- 45 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας «αὐτοῦ»,
 huyo mwema mtu kutoka hilo jema hazina ya-hilo moyo wake
[G3588](#) [G0018](#) [G0444](#) [G1537](#) [G3588](#) [G0018](#) [G2344](#) [G3588](#) [G2588](#) [G0846](#)
- προφέρει τὸ ἀγαθόν; καὶ ὁ πονηρὸς, ἐκ τοῦ πονηροῦ, προφέρει τὸ
 anatoa hilo jema na huyo mwovu kutoka hilo baya anatoa hilo
[G4393](#) [G3588](#) [G0018](#) [G2532](#) [G3588](#) [G4190](#) [G1537](#) [G3588](#) [G4190](#) [G4393](#) [G3588](#)
- πονηρόν. ἐκ γὰρ περισσεύματος καρδίας, λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.
 baya kutoka kwa-maana wingi wa-moyo hunena hilo kinywa chake
[G4190](#) [G1537](#) [G1063](#) [G4051](#) [G2588](#) [G2980](#) [G3588](#) [G4750](#) [G0846](#)

| Vivyo hivyo mtu mwema hutoa mambo mema kutoka kwenye hazina ya moyo wake, naye mtu mwovu hutoa mambo maovu kutoka kwenye hazina ya moyo wake. Kwa kuwa mtu hunena kwa kinywa chake yale yaliyoujaza moyo wake.

- 46 Τί δέ με καλεῖτε Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ
 Kwa-nini na mimi mnaniita Bwana Bwana na hamfanyi hamfanyi hayo
[G5101](#) [G1161](#) [G1473](#) [G2564](#) [G2962](#) [G2962](#) [G2532](#) [G3756](#) [G4160](#) [G3739](#)
- λέγω?
 ninayosema
[G3004](#)

| “Kwa nini mnaniita, ‘Bwana, Bwana,’ nanyi hamfanyi ninayowaambia?”

- 47 Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με, καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων, καὶ
 Kila-mtu huyo anayekuja kwangu mimi na kusikia yangu hayo maneno na
[G3956](#) [G3588](#) [G2064](#) [G4314](#) [G1473](#) [G2532](#) [G0191](#) [G1473](#) [G3588](#) [G3056](#) [G2532](#)
- ποιῶν αὐτοῦς, ὑποδείξω ὑμῖν τί ἐστὶν ὅμοιος.
 kuyafanya hayo nitawaonyesha ninyi ni-kama-nani ni mfano
[G4160](#) [G0846](#) [G5263](#) [G4771](#) [G5101](#) [G1510](#) [G3664](#)

| Nitawaonyesha jinsi alivyo mtu yule anayekuja kwangu na kusikia maneno yangu na kuyatenda.

- 48 ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψεν καὶ
mfano ni kwa-mtu anayejenga nyumba ambaye alichimba na
[G3664](#) [G1510](#) [G0444](#) [G3618](#) [G3614](#) [G3739](#) [G4626](#) [G2532](#)
ἐβάθυνεν, καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν; πλημμύρης δὲ
akachimba-kirefu na akaweka msingi juu-ya hiyo mwamba mafuriko na
[G0900](#) [G2532](#) [G5087](#) [G2310](#) [G1909](#) [G3588](#) [G4073](#) [G4132](#) [G1161](#)
γενομένης, προσέρῃξεν ὁ ποταμός τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ
yalipokuja ulipiga huo mto hiyo nyumba ile na haukuweza
[G1096](#) [G4366](#) [G3588](#) [G4215](#) [G3588](#) [G3614](#) [G1565](#) [G2532](#) [G3756](#)
ἴσχυσεν σαλεῦσαι αὐτήν, διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσαι αὐτήν.
haukuweza kuitikisa hiyo kwa-sababu-ya hilo vizuri ilijengwa hiyo
[G2480](#) [G4531](#) [G0846](#) [G1223](#) [G3588](#) [G2573](#) [G3618](#) [G0846](#)

Yeye ni kama mtu aliyejenga nyumba, akachimba chini sana, na kuweka msingi kwenye mwamba. Mafuriko yalipokuja, maji ya ghafula yaliipiga ile nyumba, lakini haikutikisika, kwa sababu ilikuwa imejengwa vizuri.

- 49 ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ
huo lakini aliyesikia na asiyefanya asiyefanya mfano ni kwa-mtu
[G3588](#) [G1161](#) [G0191](#) [G2532](#) [G3361](#) [G4160](#) [G3664](#) [G1510](#) [G0444](#)
οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου; ἢ προσέρῃξεν ὁ
aliyejenga nyumba juu-ya hiyo ardhi bila msingi ambayo ulipiga huo
[G3618](#) [G3614](#) [G1909](#) [G3588](#) [G1093](#) [G5565](#) [G2310](#) [G3739](#) [G4366](#) [G3588](#)
ποταμός, καὶ εὐθὺς συνέπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας
mto na mara-moja ilianguka na ikawa hilo kuanguka kwa-hiyo nyumba
[G4215](#) [G2532](#) [G2112](#) [G4098](#) [G2532](#) [G1096](#) [G3588](#) [G4485](#) [G3588](#) [G3614](#)
ἐκείνης, μέγα.
ile kubwa
[G1565](#) [G3173](#)

Lakini yeye anayesikia maneno yangu wala asiyatende, ni kama mtu aliyejenga nyumba juu ya ardhi bila kuweka msingi. Mafuriko yalipoikumba nyumba ile, ikaanguka mara na kubomoka kabisa."